

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับความเป็นชุมชนเมืองที่แตกต่างกันในระดับต่ำ ปานกลางและสูง โดยผู้วิจัยได้อ้างอิงผลการศึกษาในรายงานการวิจัยเรื่อง “การเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล” พ.ศ. 2539 ของสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาถึงระดับของการเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปิ้ง อ.พร้าว องค์การบริหารส่วนตำบลสารภี อ.สารภีและองค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ อ.เมือง ในจังหวัดเชียงใหม่มาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 แห่งนี้ ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลมาเป็น “องค์การบริหารส่วนตำบล” เมื่อปี พ.ศ. 2538 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับชั้นที่ 5 3 และชั้นที่ 1 และมีระดับความเป็นชุมชนเมืองต่ำ ปานกลางและสูงตามลำดับ

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงปริมาณเป็นหลัก โดยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างประชาชนอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 600 ตัวอย่าง โดยการประมาณขนาดตัวอย่างตามหลักการ Proportional allocation ที่ระดับความเชื่อมั่น 96% ซึ่งได้ขนาดตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ดังนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปิ้ง จำนวน 137 ตัวอย่าง องค์การบริหารส่วนตำบลสารภี จำนวน 146 ตัวอย่าง และ องค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพจำนวน 317 ตัวอย่าง ตามลำดับ และเพื่อให้การศึกษาได้ข้อมูลเชิงลึกในด้านต่างๆมากขึ้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาในเชิงคุณภาพประกอบในการศึกษา โดยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนเพื่อจะได้นำความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้สามารถที่จะสรุปได้ดังนี้ “เพื่อที่จะศึกษาและเปรียบเทียบลักษณะและระดับของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับความเป็นชุมชนเมืองที่แตกต่างกัน” ซึ่งผลการศึกษาในแต่ละส่วนสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1.1 ผลการศึกษาเชิงปริมาณ

ผลการศึกษาในเชิงปริมาณจากกรอบแนวคิดของการศึกษาที่ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิดของการศึกษา พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีปัจจัยต่างๆที่คาดว่าจะจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้ดังนี้ ได้แก่ การได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านตัวการต่างๆ ปัจจัยความรู้สึกรู้สึกผูกพันในชุมชน, ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่างๆ โดยไม่พิจารณาถึงปัจจัยสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ผลการศึกษาดำเนินการตามกรอบแนวคิดสรุปในแต่ละส่วนได้ดังนี้

1. การกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization)

พบว่า การกล่อมเกลาทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับกับแนวคิดการกล่อมเกลาทางการเมืองของ Michael Rush และ Phillip Athoff ที่กล่าวว่า การกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นกระบวนการที่สำคัญในทางการเมืองซึ่งทำให้แต่ละบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกัน (Rush & Rush, 1971 : 14) และผลการศึกษาที่ได้ก็สอดคล้องผลงานการวิจัยของ Lester W. Milbrath ที่พบว่า กระบวนการกล่อมเกลาอบรมปลูกฝังทางสังคมหรือสังคมการเมืองประภคิต มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยพบว่า การสนทนากันภายในครอบครัวหรือท้องถิ่นและการได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ จะกระตุ้นให้คนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น (อ้างในปิยะนุช เงินคล้ายและคณะ, 2541 : 18-19)

โดยผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่าผู้ที่ได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองในระดับที่สูงจะเป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงด้วยเช่นกัน และระดับของการได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านตัวการต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ไม่มีความแตกต่างกัน แต่ในพื้นที่ต่างๆ ตัวการสำคัญที่มีบทบาทในการกล่อมเกลาทางการเมืองให้กับประชาชนมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

ผู้นำชุมชนและเพื่อนบ้านจะเป็นตัวการที่สำคัญในทุกๆ พื้นที่ที่จะส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และพบว่า สถาบันครอบครัวจะมีบทบาทสำคัญในการกล่อมเกลาทางการเมืองในพื้นที่ที่มีระดับความเป็นชุมชนเมืองสูง แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า การได้รับการกล่อมเกลาจากสถาบันครอบครัวโดยการสนทนาประเด็นปัญหาทางการเมืองระหว่างกัน ยังอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่า สื่อมวลชนเป็นตัวการสำคัญในการกล่อมเกลา

ทางการเมืองให้กับประชาชนในทุก ๆ พื้นที่ เพราะการสนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อสามารถทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง สามารถสร้างทัศนคติหรือความรู้สึกว่าชอบ/ไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในเรื่องใด ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในลำดับต่อไป โดยพบว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุดในทุกๆ พื้นที่ รองลงมาได้แก่ หนังสือพิมพ์ แต่พื้นที่อบต. แม่ปิ้ง ประชาชนจะติดตามฟังวิทยุมากกว่าหนังสือพิมพ์ โดยสื่อนี้ประชาชนจะสนใจข่าวสารสังคมมากกว่าข่าวสารการเมือง

2. ความรู้สึกผูกพันในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความรู้สึกผูกพันในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่มีความสัมพันธ์ในเชิงผกผันกับระดับความเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่นรรนิต เศรษฐบุตรได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจจะมีที่มาจากความรู้สึกผูกพันในระดับชุมชน ซึ่งประชาชนจะเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนท้องถิ่น มีความผูกพันต่อกันอย่างเหนียวแน่น มีความตระหนักถึงผลประโยชน์และความต้องการร่วมกัน ซึ่งความรู้สึกผูกพันในชุมชนจะมีอยู่มากในสังคมที่มีขนาดเล็ก มีกลุ่มสังคม บรรพบุรุษและค่านิยมร่วมกันและมีการใช้ชีวิตที่คล้ายคลึงกัน (นรรนิต เศรษฐบุตรและคณะ, 2541 : 12-13) ซึ่งผู้ที่มีระดับของความรู้สึกผูกพันในชุมชนสูงจะมีระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงเช่นกัน และพบว่าประชาชนในพื้นที่อบต. แม่ปิ้ง ซึ่งมีระดับความเป็นชุมชนเมืองต่ำจะมีความรู้สึกผูกพันในชุมชนสูงกว่า อบต. สารภี และอบต. สุเทพ ตามลำดับ ทั้งในด้านของการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนและความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

3. ความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล

ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่มีความสัมพันธ์ในเชิงผกผันกับระดับความเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีระดับความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับที่สูงจะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับที่ต่ำกว่า โดยประชาชนในพื้นที่อบต.แม่ปิ้งจะมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ อบต. สารภี และ อบต. สุเทพ ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาโดยรวมทั้ง 3 พื้นที่แล้วพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับที่ต่ำ โดยเฉพาะการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องความแตกต่างระหว่างสภาตำบลเดิมและองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับการยก

ฐานะขึ้นมาใหม่ ที่มาของสมาชิก อบต. ในปัจจุบัน รวมทั้งในเรื่องของบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีได้มีหน้าที่หลักๆ แต่เพียงแต่ด้านการสร้างหรือทำนุบำรุงสาธารณูปโภคในชุมชนเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทหน้าที่อื่นๆ ที่สำคัญและมีประโยชน์ต่อชุมชน แต่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยทราบ

4. ทักษะของประชาชนที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่างๆ

ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ทักษะที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่างๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและระดับความเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Pomper ที่ได้ศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะแปรเปลี่ยนตามทัศนคติของประชาชน ซึ่งความแตกต่างในวิถีการดำเนินชีวิตของคนที่อยู่ในเขตเมืองและเขตชนบท มีผลทำให้ประชาชนมีทัศนคติต่อการเมืองที่แตกต่างกัน (อ้างในปิยะนุช เงินคล้ายและคณะ, 2541 : 18) /

ซึ่งพบว่าผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับสูงจะเป็นผู้มีเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงด้วยเช่นกัน โดยในพื้นที่ อบต. สารภีจะเป็นพื้นที่ที่ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลสูงสุด รองลงมาได้แก่ อบต. แม่ปิ้งและ อบต. สุเทพตามลำดับ เมื่อพิจารณาโดยรวมทุกพื้นที่แล้วพบว่า ประชาชนโดยส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลางค่อนข้างสูง โดยมีทัศนคติในทางบวกต่อประเด็นของการเลือกตั้งสมาชิก อบต. สูงที่สุด ในส่วนการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก อบต. พบว่าประชาชนจะมีทัศนคติในระดับที่ต่ำที่สุด และพบข้อสังเกตประการหนึ่งว่า ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นปัจจัยเดียวที่ส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองเหมือนกันในทุกๆ พื้นที่

5. พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

จากผลการศึกษาถึง ลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 พื้นที่ที่ได้ทำการศึกษา สรุปได้ดังนี้

ก. ลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำหรับลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนพบว่า ประชาชนทั้ง 3 พื้นที่ที่มีลักษณะของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน โดยจะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นทางการมากกว่าไม่เป็นทางการ

พิจารณาพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจเฉพาะกิจกรรมก่อนการเลือกตั้งและในวันที่มีการเลือกตั้ง เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การชักชวนให้เพื่อนบ้านไปใช้สิทธิและการติดตามการหาเสียงของผู้สมัคร แต่กิจกรรมภายหลังจากการเลือกตั้ง เช่น การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในสิ่งต่างที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน การเข้าร่วมฟังการประชุม และการติดตามตรวจสอบการทำงานของสมาชิก อบต. และภายในองค์กร มีประชาชนมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เคยเข้าไปมีส่วนร่วม สอดคล้องกับผลการศึกษาของบุญยิ่ง โหมคเทศน์ (2530) ซึ่งได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลชุมพร พบว่า ส่วนใหญ่แล้วประชาชนจะมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น เฉพาะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเท่านั้น โดยที่การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลและการควบคุมติดตามการบริหารงานของเทศบาลจะมีน้อย

โดยผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่ อบต.แม่ปิ้งจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อบต.สารภีและ อบต.สุเทพตามลำดับ

ในส่วนพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ ในทุกพื้นที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมอยู่ในระดับที่ต่ำมาก ส่วนใหญ่แล้วจะไม่เคยมีส่วนร่วมในด้านนี้เลย โดยในพื้นที่ อบต.สุเทพ ประชาชนจะมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อบต. สารภีและ อบต. แม่ปิ้งตามลำดับ

ข. ระดับของพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการศึกษาเมื่อพิจารณาโดยรวมทั้ง 3 พื้นที่ พบว่า ระดับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชนในทุกพื้นที่อยู่ในระดับที่ต่ำ แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละพื้นที่พบว่า ระดับความเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลมีความสัมพันธ์ในเชิงผกผันกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยในครั้งนี้ว่า ประชาชนที่อยู่ในเขตองค์กรบริหารส่วนตำบลที่มีระดับของความเป็นเมืองที่แตกต่างกันจะมีระดับของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ อบต.แม่ปิ้ง (ความเป็นชุมชนเมืองต่ำ) จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นสูงสุด รองลงมาได้แก่ อบต. สารภี (ความเป็นชุมชนเมืองปานกลาง) และพื้นที่ อบต. สุเทพ (ความเป็นชุมชนเมืองสูง)ตามลำดับ ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาของ Seymour M, Lipset ที่พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีความสัมพันธ์กับระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (อ้างในปิยะนุช เงินคล้าย, 2541 : 15) และการศึกษาของอภิชาติ การิกาญจน์ (2534) ซึ่งได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษาตามแบบแผนตามมาตรวัดแบบกัตต์แมน

พบว่า บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงจะมีอัตราของการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำกว่า

ค. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการศึกษาภายใต้กรอบแนวคิด เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับความเป็นชุมชนเมืองที่ต่างกัน ปรากฏผลการศึกษาในแต่ละพื้นที่ ดังนี้

พื้นที่ อบต. แม่ปิ้ง พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ทัศนคติของประชาชนที่มีอบต.ในด้านต่างๆและการได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านผู้นำชุมชนและเพื่อนบ้าน

พื้นที่ อบต. สารภี พบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติของประชาชนที่มีต่อ อบต. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอบต. และการได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านผู้นำชุมชนและสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

พื้นที่ อบต. สุเทพ เป็นพื้นที่ที่มีปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าในพื้นที่อื่นๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านทัศนคติของประชาชนที่มีต่อ อบต. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอบต. ปัจจัยความรู้สึกรักผูกพันในชุมชน และการได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านผู้นำชุมชน, เพื่อนบ้านและจากครอบครัว

5.1.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาด้วยแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดอย่างมีโครงสร้างเพื่อสอบถามความคิดเห็นในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ทั้งในส่วนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละหมู่บ้าน สามารถสรุปผลการศึกษาในแต่ละส่วนได้ดังนี้

1. ประชาชน สรุปได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่มองเห็นประโยชน์ที่ชุมชนได้รับภายหลังจากการที่สภาตำบลเดิมยกฐานะขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล แต่เพียงประโยชน์ที่เห็นได้จากกรณีที่หมู่บ้านมีความเจริญในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องการคมนาคมและการบริการด้วยสาธารณูปโภคต่าง ๆ มีเพียงส่วนน้อยที่มองเห็นความสำคัญที่ชุมชนจะได้รับนอกจากความเจริญทางด้านวัตถุ เช่น โอกาสที่ได้รับจากการกระจายอำนาจการปกครองที่ทำให้ตนเองมีอำนาจในการบริหารท้องถิ่นของตนได้มากขึ้น ตั้งแต่กระบวนการแรกของการคัดสรรหรือเลือกสรรบุคคลที่ตีมีความรู้ความสามารถในการทำงานแทนตนเอง การมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะหรือร่วมใน

การตัดสินใจร่วมกับ อบต. ในการทำงานด้านต่างๆ รวมถึงการตรวจสอบทำงานและถอดถอนสมาชิก อบต. ที่ได้รับคัดเลือกซึ่งประพฤติดัวไม่เหมาะสมได้ ในขณะที่เดียวกันแม้ว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์มากขึ้นจากการที่หมู่บ้านมีการพัฒนาในด้านต่างๆ แต่ก็มีปัญหาเกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในเรื่องของการทุจริตคอร์รัปชัน การเล่นพรรคเล่นพวกภายในองค์กร ความไม่โปร่งใสและความลำเอียงในการจัดสรรงบประมาณในแต่ละหมู่บ้านหรือในบางพื้นที่ในหมู่บ้านเดียวกัน ทำให้เกิดกระแสของการเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรงจากประชาชน เพื่อที่จะได้คนที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนจริงๆ และเพื่อไม่เกิดปัญหาการใช้อำนาจอิทธิพล การเล่นพรรคเล่นพวก และแก้ไขปัญหาคาความเหลื่อมล้ำในอำนาจการตัดสินใจที่ไม่เท่าเทียมกันของสมาชิกอบต. และคน

ในส่วนของการความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเดิมที่เคยกระทำอยู่ ทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจและการตรวจสอบ แต่ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้ประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ประชาชนได้รับทราบว่า จะมีการจัดประชุมเรื่องอะไร ที่ไหนและเวลาใด” ทำให้ประชาชนไม่ค่อยได้รับรู้ข่าวสารหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการใดที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำขึ้น

2. ผู้ใหญ่บ้าน ในส่วนของการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของลูกบ้าน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านให้ความเห็นที่คล้ายคลึงกันว่า “ส่วนใหญ่จะมีเฉพาะช่วงของการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ภายหลังจากการเลือกตั้งก็จะมีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีความสนใจติดตามหรือเข้าไปมีส่วนร่วมกับอบต. ในด้านต่างๆ เช่น การร่วมแสดงความคิดเห็นหรือติดตามตรวจสอบการทำงาน” แต่ปัจจุบันนี้ลูกบ้านมีแนวโน้มของการตื่นตัวและสนใจเรื่องราวความเป็นไปภายในชุมชนมากขึ้นนับตั้งแต่ที่มีการจัดตั้งประชาคมหมู่บ้านขึ้น ซึ่งแม้ว่าจะมีการจัดตั้งขึ้นไม่ถึง 1 ปี แต่ประชาชนก็ให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมมากพอสมควร และมีความเห็นที่ตรงกันว่าควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองกับองค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น แต่ไม่ได้ยืนยันผลสำเร็จที่จะเกิดขึ้นได้ว่ามีมากนักน้อยเพียงใด

สำหรับบทบาทของตัวผู้ใหญ่บ้านเองในการส่งเสริมและรณรงค์ให้ลูกบ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เห็นเด่นชัดก็จะเป็นในช่วงของการเลือกตั้งในระดับต่างๆ ที่ผู้ใหญ่บ้านจะประชาสัมพันธ์ให้ลูกบ้านไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้ความรู้และคำแนะนำในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง นอกเหนือจากนี้ยังไม่ได้มีการจัดกิจกรรมอื่นใด จะมีแต่เพียงการจัดกิจกรรมทางศาสนพิธีและรัฐพิธีต่างๆ ที่จะมีลูกบ้านบางส่วนให้ความร่วมมือเท่านั้น

3. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จากการสัมภาษณ์สมาชิก อบต. ในทุกหมู่บ้านที่ได้ทำการศึกษา พบว่า การทำหน้าที่ในบทบาทของสมาชิก อบต. ที่เป็นตัวแทนของประชาชนนั้นส่วนใหญ่จะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการรับเรื่องราวร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาที่เกี่ยวข้องการดำเนินชีวิตส่วนบทบาทในด้านการทำหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับประชาชนในพื้นที่ พบว่า มีบทบาทในการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในช่วงของการเลือกตั้งมากที่สุด ซึ่งก็คล้ายคลึงกับผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนี้ก็มีในส่วนของ การประชาสัมพันธ์ในเรื่องการจัดตั้งและการดำเนินงานของประชาคมหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิก อบต. เองต่างมีความคิดเห็นว่า “อบต. กับประชาชนควรที่จะมีการจัดกิจกรรมร่วมกันให้มากกว่านี้ โดยอาจจะเป็นในรูปแบบของการจัดกิจกรรม อบต. พบประชาชน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและอบต. รวมถึงโอกาสที่อบต. จะสามารถชี้แจงหรือประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับทราบด้วยเช่นกัน” และเห็นด้วยในการที่จะส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยคาดว่าในอนาคตประชาชนอาจมีความตื่นตัวและสนใจการเมืองในระดับชาติและท้องถิ่นมากขึ้นกว่าเดิม ถ้าการดำเนินการในรูปแบบของประชาคมหมู่บ้านและประชาคมตำบลที่เป็นอยู่ในขณะนี้ประสบผลสำเร็จ

5.2 การทดสอบสมมุติฐาน

จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับความเป็นชุมชนเมืองที่แตกต่างกันจะมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยในครั้งนี้ โดยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะแปรผกผันกับระดับความเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

เมื่อพิจารณาพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 พื้นที่ ที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า ประชาชนในพื้นที่ อบต. แม่ป๋อง มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงสุด รองลงมา ได้แก่ อบต. สารภี และ อบต. สุเทพ ตามลำดับ ซึ่งจากการศึกษาในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้ยืนยันผลการศึกษาที่สอดคล้องกันดังนี้

ผลการศึกษาที่ได้ในเชิงปริมาณ จากตารางที่ 4.35 หน้า 93 พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้ง 3 พื้นที่ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ $\alpha = 0.01$ (ค่า sig = 0.000) และตารางที่ 4.27 หน้า 84 แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่ อบต. แม่ป๋อง มีความสนใจต่อการมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิก อบต. มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ อบต. สารภี และ อบต. สุเทพ ตามลำดับ

สำหรับผลการศึกษาเชิงคุณภาพ ในส่วนของการสัมภาษณ์ผู้ใหญบ้าน พบว่า ประชาชนในพื้นที่อบต.แม่ปิ้งและสารภีจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและมีความสนใจทางการเมืองมากกว่าประชาชนในพื้นที่ อบต. สุเทพ (โปรดดูรายละเอียดหน้า 122 – 123, 125)

5.3 อภิปรายผลการศึกษา

จากการประมวลผลการศึกษาทั้งหมดทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพที่เป็นส่วนหนึ่งของความคิดเห็นในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัยได้พบข้อสรุปบางประการที่เป็นประโยชน์ สรุปได้ดังนี้

1. ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับต่ำ แต่ประชาชนในพื้นที่กลับมีระดับของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าประชาชนซึ่งอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงกว่า ซึ่งผลการศึกษาคัดแย้งกับการศึกษาของ Seymour M, Lipset เรื่อง “ลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมือง” โดยผลการศึกษาของ Lipset ชี้ให้เห็นว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองและประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ยิ่งในสังคมที่มีระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูง ประชาชนจะมีระดับของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก ...” (อ้างในปิยะนุช เงินคล้าย, 2541 : 15)

สำหรับผลการศึกษาที่ขัดแย้งกัน ก็อาจจะเนื่องมาจากบริบทแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ปทัสถานและค่านิยมสังคมไทยและสังคมตะวันตกมีความแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในชาติและควมมีเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศ ดังนั้นในการศึกษาประเทศซึ่งมีความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมเช่นนี้ ทำให้บางครั้งไม่อาจที่จะอ้างอิงผลการศึกษามาใช้ร่วมกันได้ จะต้องมีการปรับแนวคิดใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ เหตุผลอีกประการหนึ่ง เนื่องมาจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ซึ่งในบางครั้งปัจจัยที่จะมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจจะแตกต่างจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติ ดังนั้นจึงไม่สามารถสรุปเป็นแบบแผนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับได้

2. แม้ว่าระดับความเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ แต่จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ประชาชนในทุกพื้นที่ซึ่งมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ จะมีเพียงกิจกรรมการเลือกตั้งและกิจกรรมการรณรงค์การเลือกตั้งเท่านั้นที่จะเห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้อย่าง

ชัดเจน ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมภายหลังจากการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการร่วมแสดงความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะแนวทางต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ การร่วมฟังการประชุมของหมู่บ้านและอบต. ในโอกาสอันควร การติดตามตรวจสอบการทำงานของฝ่ายต่างๆ หรือแม้แต่การเข้าไปติดต่อกับ อบต. โดยตรงเพื่อนำปัญหาและข้อเรียกร้องต่างๆ ที่ต้องการ ซึ่งเป็นลักษณะของการติดต่อในฐานะ พลเมือง (Citizen – initiated contacts) ก็จะบอกผ่านแก่ผู้ใหญ่บ้านหรือสมาชิกอบต.ให้นำเรื่องไปที่อบต. แทน แสดงให้เห็นถึงความเห็นห่างระหว่างประชาชนกับ อบต. ประชาชนไม่รู้สึกรู้ว่า อบต. เป็นหน่วยการปกครองที่ตนเองเป็นเจ้าของและสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารชุมชน ในด้านต่างๆ ได้ เพราะภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิก อบต.เสร็จสิ้นลงประชาชนจะเป็นเพียงฝ่าย ที่คอยรับการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่ทางอบต. ได้จัดทำขึ้นเท่านั้น

3. วิถีชีวิตความเป็นอยู่และระบบ โครงสร้างความสัมพันธ์ของสังคมชนบทไทย ซึ่ง นิยมความเอื้ออาทรและการประนีประนอมระหว่างกันมากกว่าการสร้าง ความขัดแย้ง ประกอบกับ ค่านิยมและวิถีคิดของสังคมชนบทไทยที่ยังคงยึดมั่นใน ระบบอาวุโส เครือญาติ และระบบอุปถัมภ์ อาจจะ ไม่เอื้ออำนวยต่อความมีประสิทธิภาพของระบบการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่น ทำให้ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรจึงเกิดขึ้นได้โดยง่าย

จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ในชุมชนที่มีระดับความเป็นเมืองต่ำ ถึงแม้ว่าระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นทางการจะสูงที่สุด แต่ในขณะที่เดียวกันกลับ พบว่า ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างไม่เป็นทางการจะต่ำที่สุด แม้ว่าจะไม่ใช่ในลักษณะของการก่อความวุ่นวาย แต่ระดับของการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการในด้าน อื่นๆก็อาจจะบ่งชี้ถึงการแสดงบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชนนั้นที่มีต่อการตรวจสอบการทำงาน ของผู้บริหารท้องถิ่นได้ ไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะของการคัดค้านหรือการชุมนุมประท้วงเมื่อเกิด ความไม่พอใจต่อการตัดสินใจหรือการดำเนินงานต่างๆ ของ อบต. ก็ตาม

4. เมื่อชุมชนมีลักษณะความเป็นเมืองมากขึ้น ปัจจัยสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมจะ เข้ามาเป็นตัวแปรที่สำคัญซึ่งมีส่วนสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ยกตัวอย่างจาก ผลการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ในพื้นที่อบต.แม่ปิ้งไม่มีปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมปัจจัยใดเลยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะที่ อบต. สารภีพบว่า อาชีพ มีความสัมพันธ์ กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนพื้นที่อบต. สุเทพ มีปัจจัยทั้งด้าน เพศ อายุ อาชีพ ดังนั้นใน การวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในพื้นที่ต่างๆ จึงต้องพิจารณา บริบททางสังคมของพื้นที่นั้นๆด้วย เนื่องจากแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกัน

5 สำหรับในการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ได้พบทั้งลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันและความแตกต่างกัน สามารถสรุปในประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

ลักษณะที่คล้ายคลึง

ก. ในทุกๆ พื้นที่ ปัจจัยด้านทัศนคติของประชาชนที่มีต่อ อบต. ซึ่งแสดงถึงความชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจต่อสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ อบต. ทั้งในเรื่องของการเลือกตั้ง การทำหน้าที่ของสมาชิก อบต. และการปฏิบัติงาน โดยรวมของ อบต. จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลโดยตรงต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งในแต่ละพื้นที่ก็จะมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป สรุปได้ดังนี้

พื้นที่ที่มีความเป็นชุมชนเมืองต่ำ

ปัจจัยของความรู้สึกผูกพันในชุมชน (วัดจากการเข้าร่วมกิจกรรมและระดับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในชุมชน) รวมทั้งบทบาทของผู้นำชุมชนและเพื่อนบ้าน จะเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการสร้างความรู้สึกรักหรือทัศนคติของประชาชนที่มีต่อ อบต.

พื้นที่ที่มีระดับความเป็นเมืองที่สูงขึ้น

ปัจจัยความรู้สึกผูกพันในชุมชนจะลดความสำคัญลง แต่จะเป็นปัจจัยในเรื่องของความรู้อย่างเข้าใจเกี่ยวกับ อบต. และการได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสื่อมวลชน จะเข้ามามีบทบาทที่สำคัญต่อการสร้างทัศนคติหรือความรู้สึกของประชาชนแทนที่

ข. บทบาทของผู้นำชุมชนและเพื่อนบ้านจะมีส่วนสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในทุกพื้นที่ ทั้งนี้ อาจจะเนื่องมาจาก แม้ว่าการดำเนินงานในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีสมาชิก อบต. เข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชน จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตำบลหรือหมู่บ้านในด้านต่างๆ แทนที่ผู้ใหญ่บ้าน แต่ลูกบ้านส่วนใหญ่ก็ยังคงยังให้ความเชื่อถือ เคารพและศรัทธาในตัวผู้ใหญ่บ้านเหมือนเช่นเดิม เนื่องจากในสังคมชนบทซึ่งระบบโครงสร้างความสัมพันธ์ดั้งเดิมระหว่างลูกบ้านและตัวผู้ใหญ่บ้านยังคงมีความเหนียวแน่น เพราะเป็นความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องยาวนานมาตั้งแต่ในอดีต ข้อเสนอแนะประการหนึ่งก็คือ ปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองมากขึ้น นับตั้งแต่มีการกำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านต้องมาจากการเลือกตั้งและต้องอยู่ตามวาระ รวมทั้งการเกิดขึ้นของ อบต. ทำให้บทบาทหน้าที่ของ

ผู้ใหญ่วัยมากขึ้น ทั้งการทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐและตัวแทนของประชาชนแล้ว ยังจะต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างประชาชนกับ อบต. ในด้านต่างๆ อีกด้วย นอกจากนี้ยังอาจจะถูกตรวจสอบการทำงานทั้งจาก อบต.เองหรือจากลูกบ้านของตน ทำให้ผู้ใหญ่วัยมีตื่นตัวมากขึ้นและปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบของตนมากยิ่งขึ้น

ลักษณะที่แตกต่าง

ก. เมื่อชุมชนมีระดับความเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น จะมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น เนื่องมาจากความแตกต่างของคนในพื้นที่ที่มีเพิ่มมากขึ้น อันเกิดขึ้นจากความแตกต่างในสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน ซึ่งประกอบไปด้วยคนจำนวนมากที่มาอาศัยอยู่ที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านการประกอบอาชีพ พื้นฐานของการศึกษาและรายได้ นอกจากนี้วิถีชีวิตของการดำเนินชีวิตแบบคนในสังคมเมืองที่ต่างคนต่างอยู่ทำให้ระบบความสัมพันธ์และภาวะของการพึ่งพิงอาศัยกันก็ลดน้อยลง และมีความเป็นตัวของตัวเอง (Individualism) อยู่ในระดับสูงทั้งในด้านของความคิดและการตัดสินใจ ทำให้ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า การที่คนในพื้นที่อบต.สุเทพ (ความเป็นชุมชนเมืองสูง) จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ซึ่งมีมากกว่าพื้นที่อื่นๆ ที่มีระดับความเป็นชุมชนเมืองที่ต่ำกว่า และความแตกต่างของปัจจัยหรือตัวแปรเหล่านั้นก็จะส่งผลกระทบต่อระดับของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกัน

ข. ความรู้สึกผูกพันในชุมชน พิจารณาจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนและระดับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในชุมชน พบว่า ระดับของความรู้สึกผูกพันของคนในชุมชนจะลดน้อยลงตามการพัฒนาไปสู่ความเป็นเมืองของชุมชน จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า พื้นที่ อบต.สุเทพ ซึ่งมีระดับของความเป็นชุมชนเมืองสูงสุด แต่ประชาชนในพื้นที่กลับมีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนน้อยที่สุด ซึ่งความแตกต่างของระดับความผูกพันในชุมชนของคนในพื้นที่นี้จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยคนที่มีความรู้สึกผูกพันในชุมชนสูงจะเป็นผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ไม่มีปัจจัยใดๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกผูกพันในชุมชนในพื้นที่อบต.สุเทพ ในขณะที่ในพื้นที่อบต.สารภีและอบต.แม่ปิง พบว่า การได้รับการกล่อมเกลาผ่านตัวการต่างๆ จะมีผลทำให้คนในพื้นที่มีระดับของความผูกพันในชุมชนเพิ่มมากขึ้น

ก. ส่วนปัจจัยในเรื่องของความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอบต. พบว่า เมื่อชุมชนมีระดับความเป็นเมืองมากขึ้น ความแตกต่างในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลของคนในพื้นที่เดียวกัน จะเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในชุมชนให้แตกต่างกัน แต่ในพื้นที่อบต.แม่ปิ้ง ซึ่งมีระดับความเป็นชุมชนเมืองต่ำ พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอบต.ของคนในพื้นที่ไม่มีความแตกต่างกัน (ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง) ดังนั้นเมื่อศึกษาถึงปัจจัยในเรื่องของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอบต. จึงไม่ใช่ตัวแปรที่สำคัญที่จะมีผลต่อการนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่นี้

5.4 ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันแม้ว่าประชาชนในทั้ง 3 พื้นที่จะได้เรียนรู้และคุ้นเคยต่อการปกครองรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบลมาเป็นระยะเวลาพอสมควร แต่พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับที่ต่ำและจำกัดอยู่เฉพาะการเลือกตั้งสมาชิกอบต.และกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งต่างๆ ซึ่งภายหลังจากการเลือกตั้งแล้ว บทบาทของประชาชนจะมีเพียงแค่การเป็นฝ่ายคอยรับโครงการการพัฒนาในด้านต่างๆจากอบต. โดยขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผน การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ รวมถึงการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายต่างๆ ปล่อยให้การบริหารงานเป็นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในอบต.เป็นผู้บริหารเอง ลักษณะดังกล่าวที่เกิดขึ้นกล่าวที่เกิดขึ้นขัดต่อความคาดหวังในการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นที่ต้องการให้คนในท้องถิ่นสามารถที่จะเรียนรู้วิธีการพึ่งตนเองและบริหารท้องถิ่นของตนเองได้

จากประเด็นปัญหาของการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและปัญหาอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นจากผลการศึกษาที่ได้สรุปมาทั้งหมดในช่วงต้น แนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนให้มากขึ้นกว่าในปัจจุบันนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ประชาชนเอง ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต.ในแต่ละหมู่บ้าน ข้าราชการและผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวทางการแก้ไขดังนี้

1. ทุกฝ่ายจะต้องยอมรับและสนับสนุนแนวทางการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น โดยเฉพาะฝ่ายองค์กรและคณะผู้บริหารท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ที่เพิ่มมากขึ้นตามที่ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติไว้ เช่น การให้ประชาชนสามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการ สามารถร่วมกันเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น รวมไปถึงสิทธิอำนาจที่สามารถฟ้องร้องต่อราชการส่วนท้องถิ่น โดยได้รับความคุ้มครอง

และสามารถลงชื่อเพื่อถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นออกจากท้องถิ่นได้ เมื่อมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสม โดยจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนรู้และเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ สิทธิ อำนาจ และความรับผิดชอบที่ประชาชนพึงมีและพึงกระทำภายใต้กฎหมายที่ให้การรับรอง รวมทั้งจะต้องยอมรับต่อการถูกตรวจสอบจากประชาชน ซึ่งสิทธิเสรีภาพเหล่านี้นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองท้องถิ่น

2. ฝ่ายองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการพัฒนาตนเอง ในเรื่องความรู้ ความเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การติดตามข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ โดยจัดการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึง การให้ความรู้กับสมาชิก อบต. ผู้นำชุมชนและประชาชนตามโอกาสที่เหมาะสม โดยอาจจะจัดเป็นกิจกรรม “อบต.พบประชาชน” เป็นประจำทุกเดือน ซึ่งนอกจากจะเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆและการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของอบต.ให้กับประชาชนแล้ว ประโยชน์ในทางอ้อมยังสร้างความใกล้ชิดและคุ้นเคยกันระหว่างอบต.กับประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

3. ปัญหาการสื่อสารระหว่างประชาชนกับอบต. นับเป็นปัญหาที่สำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยพบว่า ประชาชนไม่ค่อยได้รับรู้เรื่องราวความเคลื่อนไหวต่างๆของอบต. อาทิเช่น ไม่รู้ว่าจะมีการประชุมอะไร ที่ไหน อย่างไร ประชาชนจะร่วมฟังได้หรือไม่ ในปีนี้อบต.จะมีโครงการทำอะไรบ้าง ซึ่งในบางครั้งการตัดสินใจทำงานของอบต. ไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน การขาดการทำประชาสัมพันธ์หรือขอความคิดเห็นจากประชาชนในการกระทำสิ่งต่างๆที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ ทำให้เกิดความไม่พอใจและเกิดความขัดแย้งเกิดขึ้น ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกไม่พอใจและเห็นห่างกับหน่วยการปกครอง

ปัญหาต่างๆเหล่านี้สามารถที่จะแก้ไขได้ ถ้าหน่วยการปกครองหันมาให้ความสนใจกับประชาชนและหาวิธีการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนด้วยรูปแบบที่อาจจะแตกต่างกันไปจากเดิมที่เป็นอยู่ ที่ใช้เครื่องกระจายเสียงในชุมชน โดยอาจจะจัดทำเป็นจดหมายหรือแผ่นพับแจกตามบ้าน การปิดป้ายประกาศในแหล่งชุมชน การจัดกิจกรรมต่างๆร่วมกันให้มากขึ้น การจัดทำกล่องรับความคิดเห็นจากประชาชน การส่งเสริมให้สมาชิกอบต.ในแต่ละหมู่บ้านออกไปพบประชาชนบ่อยครั้งขึ้น การจัดเวทีแสดงความคิดเห็นเป็นครั้งคราวเมื่อมีโอกาส แต่ฝ่ายประชาชนก็ต้องมีความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง ต้องมีความสนใจและให้ความร่วมมือกับอบต. ในกิจกรรมต่างๆที่ทาง อบต.จัดขึ้นด้วยเช่นกัน

ซึ่งจากผลการศึกษาที่ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในแต่ละพื้นที่ อาจจะสามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติได้ ที่จะสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยอาจจะมีการปรับเปลี่ยนวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้มีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ดังนี้

ในพื้นที่อบต.แม่ปิ้ง(ความเป็นชุมชนเมืองต่ำ) ปัจจัยของความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกรู้สีกู้กักพนักในชุมชนอยู่ในระดับสูงแล้ว และไม่ใช่อปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะมีเพียงปัจจัยของทัศนคติที่มีต่ออบต.เพียงปัจจัยเดียวที่ส่งผล ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่นี้จึงอาจจะไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเพียงด้านเดียว เพียงแต่ถ้ออบต.และสมาชิกอบต.ปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบของตนให้ดีที่สุด มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม ก็จะสร้างความศรัทธาและสร้างทัศนคติที่ดีให้กับประชาชน ซึ่งก็จะมีผลทำให้ประชาชนสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเดิมขึ้นได้

ส่วนในพื้นที่อบต.สารภี (ความเป็นชุมชนเมืองปานกลาง) แนวทางการแก้ไขปัญหาจะต้องส่งเสริมการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองให้กับประชาชนมากขึ้นควบคู่ไปกับการปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบของตนให้เหมาะสมและบริสุทธิ์ยุติธรรม เพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชน ซึ่งก็จะทำให้ประชาชนมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นได้เช่นกัน

สำหรับในพื้นที่ อบต.สุเทพ (ความเป็นชุมชนเมืองสูง) เนื่องด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความเจริญเติบโตของชุมชนเมืองที่มีมาก ทำให้ประชาชนในพื้นที่นี้มีความแตกต่างด้านสถานภาพส่วนบุคคลมากกว่าพื้นที่อื่นๆ มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าในพื้นที่อื่นๆ แนวทางการแก้ไขปัญหาจึงอาจจะต้องมีการดำเนินการในรูปแบบต่างๆมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองให้มากขึ้นด้วยช่องทางสื่อสารกับประชาชนด้วยวิธีการต่างๆที่เหมาะสม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจริงใจ บริสุทธิ์ยุติธรรม สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชน รวมไปถึงการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนให้มากขึ้นกว่านี้ โดยอาจจะมีการจัดเป็นกิจกรรมพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพื่อให้ประชาชนแต่ละบ้านมีความใกล้ชิดกันเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ความรู้สึกรู้สีกู้กักพนักในชุมชนของประชาชนก็จะมากขึ้น ซึ่งก็จะส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่นี้มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นได้

4. ควรส่งเสริมการดำเนินงานของ “ประชาคมหมู่บ้านและประชาตำบล” ให้มีความต่อเนื่องและมีการพัฒนาขององค์กรต่อไปเพราะจากการศึกษาในครั้งพบว่า กิจกรรมการดำเนินงานในรูปของประชาคมแม้ว่าจะมีการจัดตั้งขึ้นเพียงระยะเวลาไม่ถึงปี แต่ก็ทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งมีความตื่นตัวและสนใจการเมืองในท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น

5. สำหรับกระแสของประชาชนส่วนหนึ่งที่ต้องการให้มีการจัด “การเลือกตั้งประธานกรรมการบริหารอบต. โดยตรง” เนื่องจากปัจจุบันเกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การจัดสรรงบประมาณที่ไม่เป็นธรรมและการเล่นพรรคเล่นพวกในองค์กรมากขึ้น ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่ากระแสของการเรียกร้องให้มี “การเลือกตั้งประธานกรรมการบริหารโดยตรง” เป็นสิ่งที่ดี ที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความสนใจและตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น แต่ทั้งนี้ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า “การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเลือกตั้งประธานกรรมการบริหาร” ได้เองนั้น อาจจะไม่เป็นการเหมาะสมสำหรับที่จะใช้ในระดับตำบลซึ่งเป็นเขตปกครองที่มีขนาดเล็กเนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้

ก. แนวโน้มที่คนในแต่ละหมู่บ้านจะเลือกตัวแทนของหมู่บ้านตนเอง โดยอาจจะไม่พิจารณาถึงคุณสมบัติของตัวแทนในหมู่บ้านอื่นๆ มีความเป็นไปได้สูง ทำให้หมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรน้อยเสียเปรียบ

ข. ในชุมชนขนาดเล็ก ปัจจัยของความรู้สึกร่วมกันเป็นกลุ่มจะมีมาก แต่ความเป็นตัวของตัวเอง (Individualism) จะมีน้อย ทำให้บางครั้งการตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับกลุ่มพวกพ้องเพื่อนบ้าน โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลหรือความเหมาะสมในด้านต่างๆ

ค. การเลือกตั้งโดยตรงอาจจะทำให้เกิดการแตกความสามัคคีขึ้นภายในตำบล เนื่องจากคนในแต่ละหมู่บ้านก็อยากที่จะให้ตัวแทนของตนได้รับเลือกตั้ง ผลการเลือกตั้งอาจจะสร้างความขัดแย้งมากกว่าที่จะเป็นฉันทามติซึ่งทุกคนในตำบลยอมรับ

ง. ความพร้อมในการปกครองตนเองของคนไทยยังมีน้อย โดยเฉพาะในสังคมชนบท เนื่องมาจากปัญหาของการขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ไม่มีความเข้าใจถึงกฎกติกาของการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ อุปสรรคที่สำคัญก็คือ ระบบอุปถัมภ์ของคนในสังคมชนบท ซึ่งการเลือกตั้งอาจจะเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ที่มีอิทธิพลมากกว่า

ดังนั้นทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหา จึงต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงทีละขั้นตอน โดยอาจจะเริ่มจาก การส่งเสริมให้ผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทในองค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น โดยการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกอบต. เพราะส่วนใหญ่แล้วจะมีแนวโน้มของการให้ความไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริตของผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย แต่ทั้งนี้จุดประสงค์ที่สำคัญก็คือ ต้องการส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงให้มีมากขึ้นเพื่อจะได้เป็นปากเป็นเสียงให้กับผู้หญิงได้ในบางเรื่อง นอกจากนี้ยังจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของอบต. ในด้านการพัฒนาสาธารณประโยชน์ต่างๆ โดยเฉพาะการก่อสร้างสิ่งต่างๆ ให้ลดน้อยลง โดยหันมาให้ความสนใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษา การส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันในทุกหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน้าที่ของ อบต. ที่ต้องรับผิดชอบ สามารถทำ

ให้เกิดประโยชน์โดยทางอ้อมก็คือการสร้างควมสามัคคีของประชาชนในตำบล เพื่อเป็นการลดความขัดแย้งในรูปของผลประโยชน์ที่นำไปสู่การเปรียบเทียบการได้เปรียบเสียเปรียบในด้านของการพัฒนาทางวัตถุระหว่างหมู่บ้านด้วยกัน

ซึ่งแนวทางดังกล่าวในอนาคต อาจจะสร้างบรรยากาศทางการเมืองในท้องถิ่นให้ลดปัญหาความตึงเครียดได้มากกว่าในปัจจุบัน เพราะจะมุ่งเน้นการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เท่าเทียมกัน ลดการสร้างความเจริญทางวัตถุที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์แก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น ท้ายสุดนี้ปัจจัยของความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายและพยายามทำในสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ผลที่เกิดขึ้นก็จะนำไปสู่การให้ความร่วมมือ และความจริงใจของแต่ละฝ่ายที่จะช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

5.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงบทบาทของประชาคมหมู่บ้านและประชาคมตำบลเมื่อมีการดำเนินงานไประยะหนึ่งแล้ว ว่า บทบาทการทำหน้าที่ของประชาคมจะสามารถทำให้ประชาชนมีความสนใจทางการเมืองและทำให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากน้อยเพียงใด และอาจจะศึกษาถึงปัจจัยร่วมอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนอกเหนือจากที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาในครั้งนี้

2. ด้านการนำไปใช้ ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงถึงลักษณะและระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับความเป็นชุมชนเมืองที่แตกต่างกันเท่านั้น อาจจะไม่สามารถใช้อ้างอิงเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติระหว่างคนในเมืองและคนชนบทได้ เพราะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจจะแตกต่างกันตามมิติทางสังคมวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่